

Dynastic relations between Rurikids and Přemyslids: real and fictional marriages

The paper attempts at answering the question concerning real and presumed matrimonial relations between medieval dynasties of Ruthenian Rurikids and Bohemian Přemyslids. Pursuing the research of this issue is not an easy task, because of lack of sources or their insufficient comprehensiveness. Both in Ruthenian annuals, and in Bohemian chronicles there can be found only short information regarding some particular Ruthenian prince or prince's son marrying a daughter of a foreign ruler. Moreover, in most cases, the annuals omit the question of the bride's name.

Because of that the author in his paper will focus mostly on five possible marriages between Rurikids and Přemyslids which, relying on source, can be divided into three categories. The first would be marriages with strong arguments behind their probability, when both spouses' names are known. This category consists of sole marriage between Kunigunda, daughter of Rostislav Mikhailovich, and Bohemian king Přemysl Ottokar II, which took place in 1261.

Second category consists of marriages hard to identify, that is not only of problematic identification of spouses, but general likeliness of such a marriage. This group includes marriage between Svyatopolk Mstislavovich and a daughter of Moravian ruler Otto II (Euphemia?) and marriage between Vratislav, son of Moravian prince Ulrich, and Ruthenian princess, presumably daughter of Vasilko Rostislavovich.

The third category in the professional literature enclosures information about marriages which are unsupported by any sources and are not directly mentioned in them. Historians rely only on indirect traces. This group can include hypothetical marriages between Bohemian prince Boleslav III and daughter of Grand Prince Vladimir Svyatoslavich and between Jaroslav, son of Izyaslav Mstislavovich and daughter of Bohemian king Vladislav I.

*Софія Бжозовська/Zofia Brzozowska
(Лодзь/Lodz, Польща/Poland)*

Античні та візантійські впливи в руській політичній думці на початку XII ст. у світлі листів київського митрополита Никифора I

У своїх тезах ми представляємо аналіз листів Никифора I, грецького духівника, який виконував за наказом константинопольського патріарха функції київського митрополита в 1104–1121 рр. У своїх листах до київського князя Володимира Мономаха (1113–1125), онука візантійського імператора Костянтина IX Мономаха, митрополит обґрунтував тезу, що державою мусить управляти один володар, який уособлює чистоту християнської доктрини. В його листах знаходимо також дві теорії походження монаршої влади, згідно з якою князь був обраний і поставлений самим Богом, а право на правління дає йому його походження. Сильний вплив візантійської політичної моделі можна прослідкувати в представленому Никифором I взірці поведінки ідеального християнського князя. Більше того, у текстах митрополита знаходимо також вплив поглядів Платона, які той виклав у своїй «*Державі*». Про залежність концепції Никифора I від теорії античного грецького філософа свідчить хоча би порівняння душі з державою. На думку митрополита, п'ять відчуттів людини повинні виконувати функції вірних слуг душі та допомагати їй в контакті зі світом.

Античные и византийские влияния в русской политической мысли в начале XII в. в свете писем киевского митрополита Никифора I

Мы представляем анализ одного из наиболее интересных памятников древнерусской политической мысли – писем Никифора I, греческого духовника, исполняющего по воле константинопольского патриарха функции киевского митрополита в 1104–1121 гг. В своих письмах к киевскому князю Владимиру Мономаху (1113–1125), внуку византийского императора Константина IX Мономаха, митрополит сформулировал тезис, что государство должно управляться одним правителем, стоящим на страже чистоты христианской доктрины. В его письмах находим также две теории на тему происхождения монаршей власти, согласно которым князь был избран и поставлен самим Богом, а право править дает ему его происхождение. Сильное влияние византийской политической модели можно проследить в представленном Никифором I образце поведения идеального христианского князя. Более того, в текстах митрополита находим также влияние взглядов Платона, изложенных в его трактате *«Государство»*. О зависимости концепции Никифора I от теории античного греческого философа свидетельствует хотя бы сравнение души и государства. По мнению митрополита, пять ощущений человека должны исполнять функции верных слуг души и помогать ей в контакте с миром.

Antyczne i bizantyńskie reminiscencje w ruskiej myśli politycznej na początku XII w. w świetle pism metropolity kijowskiego Nikifora I

Reprezentujemy jeden z najbardziej interesujących zabytków staroruskiej myśli politycznej – pism Nikifora, greckiego duchownego, pełniącego z woli patriarchy konstantynopolańskiego funkcję metropolity kijowskiego w latach 1104–1121. W swych listach do księcia kijowskiego Włodzimierza Monomacha (1113–1125), wnuka cesarza bizantyńskiego Konstantyna IX Monomacha, ówczesny zwierzchnik Cerkwi Ruskiej postulował, że państwo powinno być rządzone przez jednego władcę, stojącego na straży czystości chrześcijańskiej doktryny. W jego pismach odnajdziemy również dwie teorie na temat pochodzenia władzy monarszej, zgodnie z którymi książę został wybrany i ustanowiony przez samego Boga, a do sprawowania rządów predestynuje go urodzenie. Wyraźne wpływy bizantyńskiego modelu politycznego można dostrzec w zarysowanym przez Nikifora wzorze postępowania idealnego księcia chrześcijańskiego. Co więcej, w tekstach metropolity odnajdujemy również wpływy poglądów Platona, wyłożonych w traktacie *Państwo (Politeja)*. O zależności koncepcji Nikifora od teorii antycznego greckiego filozofa świadczy chociażby porównanie duszy i państwa, przybierające w ujęciu metropolity formy konstatacji, iż pięć zmysłów człowieka powinno pełnić funkcję posłusznych sług duszy, umożliwiających jej kontakt ze światem.

Ancient and Byzantine influences in the ruthenian political thought in the beginning of the XIIth century in the light of the letters of Kievan metropolitian Nicephorus I

The main purpose of this paper is to present one of the most interesting sources regarding the Ruthenian political thought – writing of a native Greek prelate, Nicephorus, who was appointed the Metropolitan of Kiev (1104–1121) by the Patriarch of Constantinople. In his address to the Prince of Kiev, Volodymyr Monomach (1113–1125), grandson of the Byzantine Emperor Constantine Monomach, the head of the Ruthenian Orthodox Church implied, that the country should be subject to only one ruler, who should defend the purity of the Christian doctrine. Nicephorus also stresses two monarchic ideas – the choice of the prince by God and his predestination to rule by the right acquired through his birth. The

Byzantine pattern is revealed in the prelate's counsels on the behavior of a Christian prince. Nicephorus was also inspired by Plato's ideas expounded in the Republic («*Politeia*»). Plato's comparison of the soul with the state is echoed in Nicephorus' dictum, that the five senses should act as the soul's obedient servants in her contact with the world.

Ростислав Буджак/Rostyslav Budzhak
(*Івано-Франківськ/Ivano-Frankivs'k, Україна/Ukraine*)

Участь монгольських загонів у князівських усобицях: приклад найму чи боротьба за сфери впливу?

Починаючи із 40-х рр. XIII ст. політична історія Русі була нерозривно пов'язана з кочівниками-монголами. Після включення руських земель до складу Монгольської держави в адміністративному плані майже нічого не помінялося: князівствами й надалі управляли князі, тривали суперечки за місце великого князя, однак тепер для збереження своїх прав на владу князі повинні були їздити в Орду за ярликом. Ця ситуація дозволила втягувати в міжкнязівські конфлікти нову грізну силу – монголів, а, враховуючи давній досвід руських князів у залученні номадів до власних внутрішніх війн та заміну половецьких орд монгольськими, останні цілком могли зайняти вільну нішу найманої військової сили.

Перевага монгольської військової машини перед руською була очевидною і їхня підтримка суттєво збільшувала шанси того чи іншого князя на перемогу над суперниками. Особливо активно князі почали користуватися підтримкою монгольських військ після смерті двох ключових фігур історії Русі XIII ст. – Олександра Ярославовича Невського та Данила Романовича. Так, у 1282 р. син Олександра Ярославовича Андрій використовував монголів у боротьбі проти свого брата Дмитра, який сидів у Новгороді. Грабежі та спустошення, описані в Новгородському літописі, можна розцінювати як плату кочівникам за послуги. З іншого боку, князівські усобиці могли використовуватися каанами для посилення свого впливу на Русі. До прикладу, у 1293 р. Андрія Олександровича проти авторитетного Ногая та князя Дмитра Олександровича підтримав каан Золотої Орди Тохта.

Автор робить спробу визначити статус монгольських загонів у руських усобицях другої половини XIII ст.

Участие монгольских отрядов в княжеских междоусобицах: пример наемничества или борьба за сферы влияния?

Начиная с 40-х гг. XIII в. политическая история Руси была неразрывно связана с кочевниками-монголами. После включения русских земель в состав Монгольского государства в административном плане почти ничего не поменялось: княжествами и в дальнейшем руководили князья, продолжались споры за место великого князя, однако теперь для сохранения своих прав на княжение, князья должны были ездить в Орду за ярлыком. Такая ситуация позволила втягивать во внутренние войны новую грозную силу – монголов, а учитывая давний опыт русских князей в привлечении кочевников к междоусобным войнам и замену половецких орд монгольскими, последние вполне логично заняли свободную нишу наемной военной силы.

Преимущество монгольской военной машины перед русской было очевидным и их поддержка значительно увеличивала шансы того или иного князя на победу над соперниками. Особенно активно князья начали пользоваться поддержкой монгольских войск после смерти двух ключевых фигур в истории Руси XIII в. – Александра Яросла-